

The Connection Between Parental Sense of Competence and Support in Early and Preschool Children's Upbringing

Lidija Fotez¹ and Andreja Brajša-Žganec²

¹Kindergarten "Latica" Klenovnik

²Institute of Social Sciences Ivo Pilar

Abstract

The perception of parenthood is observed through parental attitudes and beliefs about children and parenting. The aim of this study is to examine the relationship between how parents perceive their own parental competencies (parental self-efficacy, parental internal and external locus of control) and social support of close people (friends, family and significant others), according to sex and parental education. The study involved 194 subjects, 148 mothers and 46 fathers. A weak connection was found between parental self-efficacy and social support. Parents who perceive to be more self-effective estimate that they also receive more support from their environment and vice versa. No statistically significant difference was found in the perception of parental competence and the perception of social support with regard to sex, but the difference was found in parental self-efficiency and the external locus of control depending on the level of education. Parents with lower and high school education perceive themselves to be more self-effective in the parental role and have a larger external locus of control, compared to academically educated parents. In conclusion, it is important to recognize parents with low self-efficacy, i.e. lower parental competence, as well as those who estimate that they have little support from their environment, and to direct them to the possibilities of increasing parental competence.

Keywords: *parental competence; parental self-efficacy, parental internal and external locus of control; mothers; fathers; perceived social support.*

Introduction

In the last few decades, parenting has been the subject of interest in many fields of science. Parenting is irreversible and one of the most important, difficult and responsible social roles, whose actions entail far-reaching consequences, both for the child and for society as a whole (Lacković-Grgin, 2011; Ljubetić, 2011; Maleš&Kušević, 2011; Reić Ercegovac, 2015). Parenting is not just a role, but it is seen as a process and a relationship (Ljubetić, 2011) that requires great engagement in providing optimal conditions for the growth and development of the child. The concept of parenthood is very broad and refers to parental care, parenting behaviours, activities and procedures, parenting styles and the perception of parenthood (Čudina-Obradović & Obradović, 2006). The perception of parenthood is linked to one's own values, decision-making, parental behaviour, and experience of one's own value after investing effort that results in certain outcomes with an impact on the child's growth and development. Parenting styles refer to the emotional relationship and the context in which the control of children's behaviour takes place as well as the development of autonomy. The broadest term, parental care, refers to the birth of children and care for their development, while parenting behaviours, activities and procedures refer to parenting behaviours that lead to different outcomes. Keresteš and Brković (2014) indicate the recent increase in the research interest in examining parents' thoughts and feelings about their parenting role, i.e. how they perceive parenting.

The family is an important context for the child's optimal growth and development, and family relationships are characterized not only by the diversity of relationships among members but also the diversity of the level of support they provide each other to meet children's needs and developmental outcomes. In the process of raising children, this requires a number of different behaviours of parents (Jurčević Lozančić & Kunert, 2015; Maleš & Kušević, 2011; Pečnik & Raboteg-Šarić, 2005; Petani & Kristić, 2012). That is why many researchers have focused on the study of parenthood, family functioning and all within these terms. The ecological model of child development perceives parenting as the relationship between parents, children and wider social environment (Bronfenbrenner, 1979), while determinants of the process model of parenting focus on explaining individual differences in parental functioning and the characteristics of parents, environment and child (Belsky, 1984). In doing so, Belsky (1984) emphasizes three main determinants, namely individual characteristics of parents: personality, developmental history, contextual sources of stress and support such as marital relationships, work, social support and individual characteristics of the child, such as temperament, sex and age. In addition to individual characteristics of parents, the environment is the second most important factor influencing parenting. It is in this environment that the processes take place within which the parent-child relationship develops, influenced by support from the immediate and wider environment.

According to the National Curriculum for Early and Preschool Education (2014), a child is seen as a subject of his own development and childhood as a period of life co-

constructed with adults and other children, which, according to the ecological model of child development, means that systems and children interact. Also, according to the Convention on the Rights of the Child (2000), a child has the status of an active citizen of society (Pećnik & Starc, 2010). Parents, i.e. the whole family, are influenced by various media that can have both positive and negative influence on them because they are often attracted by simplified content (Shaw & Wood, 2009). An increase in the number of popular psychological/pedagogical literature for parents, of questionable quality and content, can also increase the anxiety of the parental role (Pernar, 2010). The media often serve inaccurate information about parenting, creating the need for its perfection (Stričević, 2011). Under the influence of various factors, parents strive for their child's academic success so much that the child becomes overwhelmed with the daily schedule, losing free play (Bilić, 2016; Honore, 2009; Jurčević Lozančić, 2016). Regarding the support to parents from the environment, employers play an important role and their expectations are often too high and associated with extended working hours often making the balance between family and work obligations difficult to achieve (Molinuevo, 2013; Pećnik & Starc, 2010). New technologies should help reduce working hours and thus balance family and business hours although this is not the case in practice (Obradović & Čudina-Obradović, 2000). The workplace itself often interferes with parenting, although reverse findings have been obtained.

In observing the new social circumstances, the need for broader discussion of parental competence arises. Competent parents have a lot of knowledge about child development and the importance of a supportive environment. In this process; furthermore, they feel good in their role while achieving the child's and their own well-being (Brajša-Žganec et al., 2015; Delale, 2011; Ljubetić, 2012; Petani & Kristić, 2012; Reić Ercegovic & Penezić, 2012). A competent parent spends a lot of free time with the family, engages in children's play, is interested in children's activities and interests, and thus positively contributes to all aspects of the child's development, including the prevention of behavioural problems (Berc & Blažeka Kokorić, 2013). Such parents also have a higher level of meta-emotions, i.e. they are more aware of their own emotions, the child's emotions and are better at managing them, which makes them a more appropriate model of emotional expression (Brajša-Žganec, 2014). More broadly, the perception of parenthood can generally be viewed through parental attitudes and beliefs about children and parenting, through parenting satisfaction, experiencing a balance between parenting and other roles, through meta-emotions, but also through stress and self-efficacy and internal and external locus of control (Keresteš & Brković, 2014). The parental internal locus of control refers to the parents' belief in their actions positively affecting the child's developmental outcomes, and the external locus of control refers to their belief in having little impact on the child's developmental outcomes. Parental self-efficacy is most often perceived through belief in one's own ability to organize and perform tasks related to the parental role (Keresteš, Brković & Kuterovac Jagodić, 2011). Parents who feel more competent in the parenting role are better parents because they apply more adequate parenting procedures than parents who are assessed as less

competent. Competent parents continuously work on themselves and are involved in lifelong learning (Ljubetić, 2012), for which they continuously need various forms of support from the environment (Belsky, 1984; Daly et al., 2015; Dobrotić & Laklija, 2012; Leutar & Oršulić, 2015; Pećnik et al., 2013; Reić Ercegovac & Penezić, 2012; Starc et al., 2014, Stričević, 2011; Taylor et al., 2015). Parents can rarely meet all the requirements of their parenting role from the immediate environment, so they seek different types of help for competent parenting in the wider community (Dolan et al., 2006; Pećnik & Raboteg-Šarić, 2005; Pećnik et al., 2013).

The importance of social support from the environment is described in theories of Bronfenbrenner (1979) and Belsky (1984), which contrasts with theories that did not attribute enough importance to the environment for children's development (Berk, 2007; Chaskin, 2006; Eret, 2012; Jurčević Lozančić, 2016; Miljević-Riđički, 2015). While Belsky (1984) considers support from the environment as one of the main determinants of parental functioning, Bronfenbrenner (1979) describes immediate and more distant systems that influence the child's psychosocial adjustment and development and provide parents with various forms of social support. Social support is most broadly defined through provision of emotional, informational and instrumental support (Cohen, 2004). Social support can be defined as strengthening the sense of self-worth and/or receiving and giving emotional help in coping with stress (Pećnik & Raboteg-Šarić, 2005). Likewise, as a complex multidimensional construct, it can be measured in different ways wherein the support that individuals receive from their respective environment is very often measured (Barrera, 1986). According to Zimet (1988), there are three types of perceived social support, namely support from family, friends, and significant others.

The aim of this research is to examine the connection between the parental sense of competence and social support of close people with regard to the parents' gender and level of education. Thus, the aim was to explore the connection between the perception of parental competence¹ (parental self-efficacy, internal and external locus of control) and social support (total, family, friends and significant others), as well as to examine the differences between parents in receiving social support and parenting competence based on gender and level of education. It was assumed that parents with perceived greater social support have a greater sense of parental competence (Dolan et al., 2006; Reić Ercegovac, 2011; Sunko, 2008; Štironja et al., 2011; Taylor et al., 2015), that mothers perceive themselves as the more competent parent and receive more social support (Delale, 2011; Hudson et al., 2001; Keresteš, et al., 2011; Pećnik & Raboteg-Šarić, 2005; Pećnik et al., 2013), and that academically more educated parents have a greater sense of parental competence (Berk, 2007; Čudina-Obradović & Obradović, 2006; Hoff et al., 2002).

¹ In the remaining parts of the paper, the term "sense of parental competence" refers to its three aspects: parental self-efficacy, parental internal and external locus of control

Methodology

Participants

The sample includes parents from three kindergartens in Varaždin County. This convenient sample consists of 194 parents, of whom 148 (76.3%) are women and 46 (23.7%) are men. The average age of the mothers is 34.12 years, and the fathers 36.75 years. The average age of the children is 4.44 years, ranging from 1-7 years of age.

The percentage of employed parents is 86.1%, and 12.4% of them are unemployed, 1% are retired, while 0.5% did not answer. The percentage of parents with a high school diploma is 58.8%, with a master degree 29.9%, with bachelor degree 9.8%, and 1.5% of the parents have primary education. 87.1% of the parents are married, 8.2% live out of wedlock, 2.6% are divorced, 1% are widowed, and 1.1% did not answer.

Instruments

The Parental Competence Scale (Keresteš et al., 2011) and the *Multidimensional Scale of Perceived Social Support* (Zimet et al., 1988; Brajša-Žganec et al., 2018) were used in the research.

In order to collect basic socio-demographic data, parents filled out a questionnaire that included, among other things, questions about gender, level of education, current employment and marital status. The parents provided their own and their child's age. A parent meeting was held to complete the questionnaire.

The Parental Competence Scale is a standardized instrument designed by Keresteš et al. (2011) for parent self-assessment. It measures parental competence through three subscales that present parental self-efficacy (5 items), parental internal (3 items) and external locus of control (4 items). The Scale has a total of 12 items. Estimates of agreement with an individual statement are expressed in 1-4 range, where 1 means *I completely disagree* and 4 *I completely agree*. The average values for each subscale in this study were calculated in scale units. The Cronbach α coefficients obtained in this study are 0.72 for parental self-efficacy, 0.68 for parental internal, and 0.72 for parental external locus of control.

The Multidimensional Scale of Perceived Social Support is a psychometrically reliable instrument constructed by Zimet et al. (1988). It is a scale of subjective assessment of social support from three sources - friends, family and significant others. The Scale has already been applied in our country and has been shown to have good metric characteristics (Brajša-Žganec et al., 2018). The total score on the Scale refers to the total social support from the environment, and each of the three subscales refers to the support of family, friends, or significant others. The Scale consists of 12 items, with 4 items forming each subscale. Agreeing with the statements is indicated on the Likert scale (1-7), i.e. from 1 (*I completely disagree*) to 7 (*I completely agree*) (Zimet et al., 1988). The average values for each subscale in this research are calculated in scale units. The obtained Cronbach α coefficient for the overall scale is 0.93, for friends 0.91, for family 0.90, and for significant others 0.87.

Data collection and data analysis

Data were collected at parent meetings in the period from March to May 2018, as part of a thesis (Fotez, 2018). The permission was obtained from all kindergarten principals. Questionnaires that were in sealed envelopes were distributed to parents by the preschool teachers of their groups. Parents were informed of the purpose of the research and the conditions of anonymity and voluntary participation with additional oral explanation. Completion of the questionnaire took about ten minutes. The data were processed by the statistical program SPSS, version 22.0. The Kolmogorov-Smirnov test and the Shapiro-Wilk test were performed to determine the normality of the distribution, and a reliability analysis was performed. Spearman's correlation coefficient and Mann Whitney U-test were used. Given the smaller number of participants with primary school education ($N = 3$) and bachelor degree education ($N = 19$), and due to greater reliability, participants were grouped into two groups. Parents with primary and high school education represent the first group while the parents with bachelor and master degrees formed the second group. The grouping was reflected in the choice of data processing methods.

The results of the Kolmogorov-Smirnov test ($N = 194, p = 0.00$) show that the data differ significantly from the normal distribution so nonparametric tests were used for statistical data processing. The same was confirmed by the Shapiro-Wilk test ($p = 0.00$).

Results

First, the results of descriptive indicators of parental competence, self-efficacy and internal and external locus of control, as well as perceived social support, total support of family, friends and significant others, are presented. The connection between parental self-efficacy, external and internal locus of control and overall perceived social support, as well as the support of family, friends and significant others, is presented. After that, the differences between mothers and fathers in the perception of parental competence and overall perceived social support are presented, as well as the differences in the perception of parental competence according to the level of education.

Table 1 shows descriptive indicators of parental competence and perceived social support. In perceiving parental competence, parents rated self-efficacy as the highest ($M = 4.18$), while significant others were assessed as the source of the highest social support ($M = 6.24$), with an assessment of a high level of total social support ($M = 6.10$).

According to the results in Table 2, there is a statistically significant correlation between support from family, friends, significant others and parental self-efficacy at a significance level of 0.01. A statistically significant correlation also exists in relation to overall social support and parental self-efficacy with the same level of significance. A positive, weak correlation of variables is recognized, i.e. that the support of family ($\rho = 0.33$) correlates the most with parental self-efficacy, followed by the support of significant others ($\rho = 0.26$), while the support of friends is the last ($\rho = 0.25$).

The correlation between total social support and parental self-efficacy is 0.32, which indicates a weak correlation. No statistically significant correlations were found on the other variables.

Table 1

Descriptive indicators of parental competence and social support (M = arithmetic mean; SD = standard deviation)

Variable	M	SD	Minimum	Maximum
Parental self-efficacy	3.34	0.42	2.00	4.00
Parental internal locus of control	2.77	0.69	1.00	4.00
Parental external locus of control	2.33	0.65	1.00	4.00
Family support	6.19	0.93	2.25	7.00
Friends' support	5.88	1.10	2.50	7.00
Support from significant others	6.24	0.97	2.00	7.00
Total social support	6.10	0.88	3.00	7.00

Table 2

Spearman's coefficients of correlation between the sense of parental competence and social support

Variable	Parental self-efficacy	Parental internal locus of control	Parental external locus of control
Family support	0.33**	0.00	-0.05
Friends' support	0.25**	0.09	-0.01
Support from significant others	0.26**	-0.00	-0.03
Total social support	0.32**	0.06	-0.05

* $p < 0.05$; ** $p < 0.01$

Table 3

Results of the Mann-Whitney U-test for gender differences in the sense of parental competence

Variable	Mothers (N=148)	Fathers (N=46)	Mann-Whitney U-test	
	Average rank	Average rank	U	p
Parental self-efficacy	98.76	93.46	3218.00	0.57
Parental internal locus of control	93.64	109.91	2833.00	0.08
Parental external locus of control	96.52	100.64	3259.50	0.66

$p < 0.05$

Table 3 shows that there is no statistically significant difference between mothers and fathers in the perception of parental competence (parental self-efficacy, parental internal and external locus of control). Also, there is no statistically significant difference ($p = 0.89$) between mothers and fathers in the perception of total social support (Table 4).

Table 4

Values of the Mann-Whitney U-test for gender differences in the perception of total social support

Variable	Mothers (N=148)	Fathers (N=46)	Mann-Whitney U-test	
	Average rank	Average rank	U	p
Total social support	97.79	96.55	3360.50	0.89

$p < 0.05$

Table 5

Results of the Mann-Whitney U-test regarding differences in the sense of parental competence according to the level of education

Variable	Primary and high (N=117)	Bachelor and Master (N=77)	Mann-Whitney	U-test
	Average rank	Average rank	U	p
Parental self-efficacy	107.68	82.03	3313.00	0.00
Parental internal locus of control	93.02	104.31	3980.00	0.16
Parental external locus of control	105.20	85.80	3603.50	0.02

p < 0.05

A statistically significant difference (p = 0.00) was found between parents of primary/high school education (M = 107.68) and those with academic education (M = 82.03) in the perception of parental self-efficacy, i.e. parents of lower and high school education are perceived as more effective in the parental role (Table 5). A statistically significant difference (p = 0.02) was found in the area of the external locus of control, so parents with lower and high school education have a higher external locus of control (M = 105.20) than academically educated parents (M = 85.80).

Discussion

In this study the aim was to examine the relationship between the sense of parental competence (parental self-efficacy, internal and external locus of control) and social support (total, family, friends and significant others). Furthermore, the study aimed to examine the differences between the parents in receiving social support and their perception of parental competence in relation to gender, and identify differences in parental competence with regard to the level of education. Weak positive correlations were found between the support of family, significant others, friends, and overall social support and parental self-efficacy. Parental perception of social support's quality, both overall and from three different sources, rises along with the increase in parental self-efficacy perception. Parents who perceive themselves as more competent, i.e. more efficient, estimate that they receive more support from their environment. The obtained results are in accordance with the results of the research by Reić Ercegovac (2011), according to which the perception of social support increases along with parental competence. Support from family, friends and significant others, talking to loved ones and their willingness to help increases the experience of parental self-efficacy. Authors Raboteg-Šarić and Pećnik (2006) state that support from friends proved to be important for reducing parental depression and for better engagement in the child's upbringing. Parents who receive social support have the opportunity to spend more time with their children so they can better understand mutual needs, which results in better perception of their parental role and parenting and possibly better parental actions. That is quite difficult to achieve if parents are lonely and without support from their environment.

No statistically significant differences were found between mothers' and fathers' perceptions of parental competencies, i.e. mothers and fathers perceive themselves as equally competent. It seems that the fathers are increasingly involved in their children's upbringing and that the differences between parents in engagement around children are decreasing. The finding is coexistent with research by some authors (Reić Ercegovac, 2011; Reić Ercegovac & Penezić; 2012), while more research still suggests that mothers feel as more competent parents (Hudson et al., 2001; Keresteš et al., 2011; Pećnik et al., 2013). It appears that modern fathers have started to discover beauties of parenthood, aware of the fact that even though they do not give birth, they are still equally important and predisposed for upbringing a child as the mother. A possible explanation for the perception of equal competence of mothers and fathers in this research is the joint attendance at parent-teacher meetings, which were probably attended by more engaged fathers who are more aware of their own importance in the child's upbringing.

No statistically significant difference was found between the mothers and fathers in the perception of total social support, i.e. together they perceive it as very high, which differs from other research (Pećnik & Raboteg-Šarić, 2005; Pećnik et al., 2013). Results of the research by Pećnik et al. (2013) show that mothers have someone to turn to when they are in need more often, while Pećnik and Raboteg-Šarić (2005) state that fathers have a narrower circle of people who would support them. Štironja Borić et al. (2011) state that fathers and mothers with high social support show more desirable parental behaviours in interaction with their children. As the number of fathers who participated in the study was low, it is possible that they were the ones with wider social support network. In addition, as participants in our sample perceive social support as high, it is possible that parental self-efficacy is equally perceived as such. This possibility should be verified in some future research.

When determining the differences in the perception of parental competence according to the level of education, a statistically significant difference was obtained. With regard to the influence of the parents' education degree on the perception of parental self-efficacy and the external locus of control, parents with lower education perceive themselves as more efficient than better educated parents, which was unexpected. It is possible that academically educated parents think more about parenting, have more knowledge, and are therefore more critical of the quality of parenting. The more they know, the more they analyse and find room for improvement. Keresteš et al. (2011) conducted a research on a sample of parents of adolescents and also obtained results in which more educated mothers experience a lower internal and external locus of control and lower self-efficacy, which is reported as a lower sense of parental competence. According to Pećnik et al. (2013), high perception of parental self-efficacy does not have to be a reflection of better parenting, but may be a state of parental perception of quality, because parents with high education provide better developmental stimuli to the child (Čudina-Obradović & Obradović, 2006; Hoff et al., 2002). Parents who

are more inclined to think and question their actions are often less convinced of the correctness of their own behaviour, which can then lead them to feel less competent (Reić Ercegovac, 2011). On the other hand, less educated parents believe that they have little influence on the child's developmental outcomes, so they perceive themselves as less competent.

Regarding the limitation of this study, the convenient sample included significantly fewer male than female participants so the results may be random. Given the type of the sample, it is not possible to perform a generalization. For further research it is necessary to increase the sample, with the same number of male and female participants, and use probability sampling.

In addition, correlations do not offer insight into cause-and-effect relationships, so it is assumed that a longitudinal study monitoring a group of parents and children would yield more concrete results. This could lead to better understanding of the connection between the sense of parental competence and support in early and preschool children's upbringing. Future research also needs to examine the emotional and behavioural component of perception of parental competence as well as various specific forms of parental help and support.

Conclusion

In this research, mothers and fathers perceive themselves as equally competent parents with high social support. The fact that academically educated parents did not assess themselves as more competent possibly shows parenting as a very complex process. Parental competence, i.e. parental self-efficacy is associated with support from the immediate environment. In counselling with parents it is important to identify those with low self-efficacy and those who assess little support from their environment. It is important to encourage and educate such parents about the possibilities of developing parental competence through the belief in their own ability to perform the role of a parent who can have a positive effect on the developmental outcomes of their child. Parents need to be instructed to seek help and support from important others in their environment as well as to seek formal help when needed. It is a responsibility of society to support parents in achieving quality parenting because in order for it to be good for children, it must also be good for parents.

References

- Barrera, M. (1986). Distinctions between social support concepts, measures, and models. *American Journal of Community Psychology*, 14(4), 413-445. <https://doi.org/10.1007/BF00922627>
- Belsky, J. (1984). The determinants of parenting: A process model. *Child Development*, 55(1), 83-96. <https://doi.org/10.2307/1129836>

- Berc, G. & Blažeka Kokorić, S. (2013). Slobodno vrijeme obitelji kao čimbenik obiteljske kohezivnosti i zadovoljstva obiteljskim životom. *Kriminologija & socijalna integracija: časopis za kriminologiju, penologiju i poremećaje u ponašanju*, 20(2), 15-27.
- Berk, L. E. (2007). *Psihologija cjeloživotnog razvoja*. Naklada Slap.
- Bilić, V. (2016). Odgoj. U S. Halačev (Ed.), *Pedagogija zaučitelje i nastavnike* (pp.70-98). Školska knjiga.
- Brajša-Žganec, A. (2014). Emotional life of the family: Parental meta-emotions, children's temperament and internalising and externalising problems. *Društvena istraživanja*, 23(1), 25-45. <https://doi.org/10.5559/di.23.1.02>
- Brajša-Žganec, A., Brkljačić, T., Franc, R., Merkaš, M., Radačić, I., Sučić, I., & Šikić Mićanović, L. (2015). *Analiza stanja prava djece u Hrvatskoj 2014*. Ured UNICEF-a za Hrvatsku. Brajša-Žganec, A., Kaliterna-Lipovčan, L.J., & Hanzec, I. (2018). The relationship between social support and subjective well-being across the lifespan, *Društvena istraživanja*, 27(1), 47-67. <https://doi.org/10.5559/di.27.1.03>
- Bronfenbrenner, U. (1979). *The ecology of human development: Experiments by nature and design*. Harvard University Press.
- Chaskin, R.J. (2006). Family support as community-based practice: Considering a community capacity framework for family support provision. In P. Dolan, J. Pinkerton & J. Canavan (Eds), *Family Support and Reflective Practice* (pp. 42-61). Jessica Kingsley Publishers.
- Cohen, S. (2004). Social relationships and health. *American Psychologist*, 59(8), 676-684. <https://doi.org/10.1037/0003-066X.59.8.676>
- Čudina-Obradović, M., & Obradović, J. (2006). Roditeljstvo. In M. Paić-Jurinić (Ed.), *Psihologija braka i obitelji* (pp. 241-291). Golden marketing – Tehnička knjiga.
- Daly, M., Bray, R., Bruckauf, Z., Byrne, J., Margaria, A., Pečnik, N., & Samms-Vaughan, M. (2015). *Family and Parenting Support: Policy and Provision in a Global Context, Innocent Insight*. UNICEF Office of Research.
- Delale, E. A. (2011). Povezanost doživljaja roditeljske kompetentnosti i emocionalne izražajnosti s intenzitetom roditeljskog stresa majki. *Psihologijske teme*, 20(2), 187-212.
- Dobrotić, I., & Laklija, M. (2012). Obrasci društvenosti i percepcija izvora neformalne socijalne podrške u Hrvatskoj. *Društvena istraživanja*, 21(1), 39-58. <https://doi.org/10.5559/di.21.1.03>
- Dolan, P., Pinkerton, J., & Canavan, J. (2006). Family support: From description to reflection. In P. Dolan, J. Pinkerton & J. Canavan (Eds.), *Family Support and Reflective Practice* (pp. 11-27). Jessica Kingsley Publishers.
- Eret, L. (2012). Odgoj i manipulacija: razmatranje kroz razvojnu teoriju ekoloških sustava. *Metodički ogledi: časopis za filozofiju odgoja*, 19(1), 143-161.
- Fotez, L. (2018). *Povezanost doživljaja roditeljske kompetentnosti i podrške u odgoju djece rane i predškolske dobi*. Diplomski rad. Učiteljski fakultet Sveučilišta u Zagrebu.
- Hoff, E., Laursen, B., & Tardif, T. (2002). Socioeconomic status and parenting. In M. H. Bornstein (Ed.), *Handbook of parenting: Biology and ecology of parenting* (pp. 231-252). Lawrence Erlbaum Associates Publishers.
- Honore, C. (2009). *Pod pritiskom: Spašavanje djece od culture hiper-roditeljstva*. Algoritam.

- Hudson, D.B., Elek, S.M., & Fleck, C.M. (2001). First-time mothers' and fathers' transition to parenthood: Infant care self-efficacy, parenting satisfaction, and infant sex. *Issues in Comprehensive Pediatric Nursing*, 24(1), 31-43. <https://doi.org/10.1080/014608601300035580>
- Jurčević Lozančić, A., & Kunert, A. (2015). Obrazovanje roditelja i roditeljska pedagoška kompetencija, teorijski i praktični izazovi. *Metodički obzori: časopis za odgojno-obrazovnu teoriju i praksu*, 10 (2),39-48. <https://doi.org/10.32728/mo.10.2.2015.03>
- Jurčević Lozančić, A. (2016). *Socijalne kompetencije u ranome djetinjstvu*. Učiteljski fakultet Sveučilišta u Zagrebu.
- Keresteš, G., Brković, I., & Kuterovac Jagodić, G. (2011). Doživljaj kompetentnosti u roditeljskoj ulozi i sukobi između roditelja i adolescenata. *Suvremena psihologija*, 14(1), 17-34.
- Keresteš, G., & Brković, I. (2014). Istraživanja doživljaja roditeljstva. In A. Brajša-Žganec, J. Lopižić & Z. Penezić (Eds.), *Psihološki aspekti suvremene obitelji, braka i partnerstva* (pp. 69-98). Hrvatsko psihološko društvo i Naklada Slap.
- Convention on the Rights of the Child (2000). https://www.unicef.hr/wp-content/uploads/2017/05/Konvencija_20o_20pravima_20djeteta_full.pdf
- Lacković-Grgin, K. (2011). Doživljaj i praksa roditeljstva u različitim životnim razdobljima. *Društvena istraživanja*, 20(4),1063-1083. <https://doi.org/10.5559/di.20.4.07>
- Leutar, Z., & Oršulić, V. (2015). Povezanost socijalne podrške i nekih aspekata roditeljstva u obiteljima s djecom s teškoćama u razvoju. *Revijaza socijalnu politiku*, 22(2),153-176. <https://doi.org/10.3935/rsp.v22i2.1219>
- Ljubetić, M. (2011). Stabilna obitelj i poželjno roditeljstvo u kaotičnom svijetu – (moguća) stvarnost ili iluzija?. In D. Maleš (Ed.). *Nove paradigme ranoga odgoja* (pp. 67-97). Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagreb, Zavod za pedagogiju.
- Ljubetić, M. (2012). *Nosi li dobre roditelje roda*. Profil.
- Maleš, D., & Kušević, B. (2011). Nova paradigma obiteljskoga odgoja. In D. Maleš (Ed.). *Nove paradigme ranoga odgoja* (pp.41-67). Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagreb, Zavod za pedagogiju.
- Miljević-Ridički, R. (2015). *Životna prilagođenost majki i kognitivna uspješnost njihove djece*. Naklada Slap.
- Molinuevo, D. (2013). *Parenting in Europe*. <https://digitalcommons.ilr.cornell.edu/cgi/viewcontent.cgi?referer=&httpsredir=1&article=1247&context=intl>
- Nacionalni kurikulum za rani i predškolski odgoj i obrazovanje (2014). [National Curriculum for Early and Preschool Education] Zagreb: Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta.
- Obradović, J., & Čudina-Obradović, M. (2000). Obitelj i zaposlenost izvan kuće: međusobno ometanje i/ili pomaganje. *Revija za socijalnu politiku*, 7(2),131-145. <https://doi.org/10.3935/rsp.v7i2.254>
- Pećnik, N., & Raboteg-Šarić, Z. (2005). Neformalna i formalna podrška jednoroditeljskim i dvoroditeljskim obiteljima. *Revija za socijalnu politiku*, 12(1),1-21. <https://doi.org/10.3935/rsp.v12i1.18>
- Pećnik, N., & Starc, B. (2010). *Roditeljstvo u najboljem interesu djeteta i podrška roditeljima najmlađe dobi*. Ured UNICEF-a za Hrvatsku.

- Pećnik, N., Babić, Z., Dobrotić, I., Grgurić, J., Ljubešić, M., & Pribela Hodap, S. (2013). *Kako roditelji i zajednice brinu o djeci najmlađe dobi u Hrvatskoj*. Ured UNICEF-a za Hrvatsku.
- Pernar, M. (2010). Roditeljstvo. *Medicina Fluminensis*, 46(3), 255-260.
- Petani, R., & Kristić, K. (2012). Komparativni pristup programima osposobljavanja obitelji i potpori roditeljima. *Pedagogijska istraživanja*, 9 (1/2), 117-128.
- Raboteg-Šarić, Z., & Pećnik, N. (2006). Bračni status, financijske poteškoće i socijalna podrška kao odrednice roditeljske depresivnosti i odgojnih postupaka. *Društvena istraživanja: časopis za opća društvena pitanja*, 16(6), 961-985.
- Reić Ercegovac, I. (2011). Neki prediktori doživljaja roditeljstva majki i očeva djece dojenačke dobi. *Napredak: časopis za pedagogijsku teoriju i praksu*, 152(2), 267-288.
- Reić Ercegovac, I., & Penezić, Z. (2012). Subjektivna dobrobit bračnih partnera prilikom tranzicije u roditeljstvo. *Društvena istraživanja: časopis za opća društvena pitanja*, 21(2), 341-361. <https://doi.org/10.5559/di.21.2.03>
- Reić Ercegovac, I. (2015). Transition to parenthood in Croatia: The role of individual and societal factors in the subjective well-being of newparents. In K. Lacković-Grgin & Z. Penezić (Eds). *Parenthood and Parenting in Croatia: A Developmental and Socio-Cultural Perspective* (pp. 55-83). Nova Science Publishers.
- Shaw, R., & Wood, S. (2009). *Epidemija popustljivog odgoja*. V.B.Z.
- Sočo, M., & Keresteš, G. (2011). Roditeljsko ponašanje zaposlenih roditelja: povezanost s objektivnim obilježjima posla i subjektivnim doživljajem odnosa roditeljske i radne uloge. *Društvena istraživanja*, 20(3), 647-669. <https://doi.org/10.5559/di.20.3.03>
- Starc, B., Pećnik, N., Ljubešić, M., Grubić, M., Pribela Hodap, S., Jeić, M., Smiljinaić, M., Filipović, A., Andraković Kostanjevec, N., & Bohaček, A. (2014). *Roditeljstvo u najboljem interesu djeteta i podrška roditeljima najmlađe djece s teškoćama u razvoju*. Ured UNICEF-a za Hrvatsku.
- Stričević, I. (2011). Jačanje roditeljskih kompetencija kroz programe obrazovanja roditelja. In D. Maleš (Ed.). *Nove paradigme ranoga odgoja* (pp. 125-153). Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagreb, Zavod za pedagogiju.
- Sunko, E. (2008). Utjecaj provedbe programa za roditelje na njihove stavove o odgoju. *Odgovne znanosti*, 10(2), 383-401.
- Štironja Borić, A., Roščić, S., Sedmak, M., Sepčević, A., & Keresteš, G. (2011). Socijalno-kontekstualne odrednice roditeljskog ponašanja očeva i majki predškolske djece. *Croatian Journal of Education: Hrvatski časopis za odgoj i obrazovanje*, 13(3), 25-55.
- Taylor, Z.E., Conger, R.D., Robins, R.W., & Widaman, K.F. (2015). *Parenting practices and perceived social support: Longitudinal relations with the social competence of Mexican-origin children*. <https://doi.org/10.1037/lat0000038>, <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC4705564/>
- Zimet, G. D., Dahlem, N. W., Zimet, S. G., & Farley, G. K. (1988). The multidimensional scale of perceived social support. *Journal of Personality Assessment*, 52, 30-41. https://doi.org/10.1207/s15327752jpa5201_2

Lidija Fotez

Kindergarten "Latica" Klenovnik
Klenovnik 32, 42244 Klenovnik, Croatia
lidija.sparrow1309@gmail.com

Andreja Brajša-Žganec

Institute of Social Sciences Ivo Pilar
Marulićev trg 19, 10000 Zagreb, Croatia
andreja.brajša.zganec@pilar.hr

Povezanost doživljaja roditeljske kompetentnosti i podrške u odgoju djece rane i predškolske dobi

Sažetak

Doživljaj roditeljstva promatra se kroz roditeljske stavove i uvjerenja o djeci i roditeljstvu. Cilj je istraživanja ispitati povezanost doživljaja roditeljske kompetentnosti (roditeljska samoeфикаsnost, roditeljski internalni i eksternalni lokus kontrole) sa socijalnom podrškom bliskih osoba (prijatelji, obitelj i značajni drugi) s obzirom na spol i stupanj obrazovanja roditelja. U istraživanju je sudjelovalo 194 ispitanika, 148 majki i 46 očeva. Utvrđena je slaba povezanost između roditeljske samoeфикаsnosti i socijalne podrške. Roditelji koji sebe doživljavaju samoeфикаsnijima procjenjuju da i primaju više podrške iz svoje okoline i obratno. Nije pronađena statistički značajna razlika po spolu u doživljaju roditeljske kompetentnosti i percepciji socijalne podrške, no razlika je utvrđena u roditeljskoj samoeфикаsnosti i roditeljskom eksternalnom lokusu kontrole ovisno o stupnju obrazovanja. Roditelji nižega i srednjega stupnja obrazovanja percipiraju se samoeфикаsnijim u roditeljskoj ulozi te imaju veći eksternalni lokus kontrole u odnosu na više i visokoobrazovane roditelje. Zaključno, važno je prepoznati roditelje s niskom samoeфикаsnosti, odnosno nižom roditeljskom kompetentnosti, kao i one koji procjenjuju malo podrške iz svoje okoline te ih usmjeriti kako povećati roditeljsku kompetentnost.

Ključne riječi: majke; očevi; percipirana socijalna podrška; roditeljski internalni i eksternalni lokus kontrole; roditeljska kompetentnost; roditeljska samoeфикаsnost.

Uvod

Posljednjih nekoliko desetljeća, roditeljstvo je predmet interesa brojnih znanosti. Roditeljstvo kao važna društvena uloga, nepovratna je i jedna od najtežih i najodgovornijih, čije djelovanje sa sobom povlači dalekosežne posljedice, kako za dijete, tako i za društvo u cjelini (Lacković-Grgin, 2011; Ljubetić, 2011; Maleš i Kušević, 2011; Reić Ercegovac, 2015). Roditeljstvo nije samo uloga, već se na njega gleda kao i na proces i odnos (Ljubetić, 2011) koji traži veliki angažman u pružanju optimalnih uvjeta djetetova rasta i razvoja. Pojam roditeljstvo vrlo je širok i odnosi se na roditeljsku brigu i skrb, roditeljska ponašanja, aktivnosti i postupke, roditeljske odgojne stilove

te doživljaj roditeljstva (Čudina-Obradović i Obradović, 2006). Doživljaj roditeljstva veže se uz vlastite vrijednosti, uz odlučivanje o djeci, preuzimanje roditeljske uloge, doživljaja vlastite vrijednosti nakon ulaganja truda i napora koji rezultiraju određenim ishodima i imaju utjecaja na djetetov rast i razvoj. Roditeljski odgojni stilovi odnose se na emocionalni odnos te kontekst u kojem se događa kontrola dječjega ponašanja kao i razvoj autonomije. Najširi pojam, roditeljska skrb, odnosi se na rađanje djece te brigu o njihovome razvoju, dok se roditeljska ponašanja, aktivnosti i postupci odnose na ponašanja roditelja koji dovode do različitih ishoda. Keresteš i Brković (2014) navode kako se u posljednje vrijeme u istraživanjima upravo povećao interes za istraživanjem misli i osjećaja koje roditelji imaju o svojoj roditeljskoj ulozi, odnosno za doživljaj roditeljstva.

Obitelj je važan kontekst za djetetov optimalni rast i razvoj, a obiteljski odnosi obilježavaju raznolikost odnosa među članovima, ali i raznolikost stupnja podrške koju si međusobno pružaju u cilju ispunjavanja potreba i razvojnih ishoda kod djece. U procesu odgoja djece to zahtijeva niz različitih ponašanja roditelja (Jurčević Lozančić i Kunert, 2015; Maleš i Kušević, 2011; Pečnik i Raboteg-Šarić, 2005; Petani i Kristić, 2012). Upravo zato mnogi su se istraživači usmjerili istraživanju roditeljstva, funkcioniranja obitelji i svega što se pod tim pojmovima podrazumijeva. U okviru ekološkoga modela dječjega razvoja roditeljstvo se opisuje kao međuodnos roditelja, djeteta i šire socijalne okoline (Bronfenbrenner, 1979), dok se procesni model determinanti roditeljstva usmjerava na objašnjenja odrednica individualnih razlika roditeljskog funkcioniranja, na obilježja roditelja, okoline i djeteta (Belsky, 1984). Pri tome Belsky (1984) posebno ističe tri glavne odrednice, a to su individualna obilježja roditelja, kao što su ličnost, razvojna povijest, kontekstualni izvori stresa i podrške kao što su bračni odnosi, posao, socijalna podrška te individualna obilježja djeteta poput temperamenta, spola, dobi. Uz individualne karakteristike roditelja, okolina je drugi najvažniji čimbenik utjecaja na roditeljstvo. Upravo se u toj okolini odvijaju procesi unutar kojih se razvija odnos roditelj - dijete na što utječe podrška iz neposredne i šire okoline.

Prema Nacionalnom kurikulumu za rani i predškolski odgoj i obrazovanje (2014) dijete se vidi kao subjekt vlastitoga razvoja, a djetinjstvo kao životno razdoblje sukonstruirano s odraslima i drugom djecom, što prema ekološkom modelu dječjega razvoja znači da, osim što različiti sustavi djeluju na razvoj djeteta, i dijete svojim ponašanjem djeluje na okolinu. Također, prema Konvenciji o pravima djeteta (2000) dijete ima status aktivnoga građanina društva (Pečnik i Starc, 2010). Roditelji, odnosno cijele obitelji pod utjecajem su raznih medija koji mogu imati i pozitivan i negativan utjecaj na njih jer često privlače pojednostavljenim sadržajima (Shaw i Wood, 2009). Na to se nadovezuje porast broja popularno-psihološko/pedagoške literature za roditelje, sadržajno ne uvijek kvalitetne, čiji sadržaji mogu povećati anksioznost roditeljske uloge (Pernar, 2010). Uz to, mediji često serviraju netočne informacije o roditeljstvu, stvarajući potrebu savršenstva istog (Stričević, 2011). Pod utjecajem različitih čimbenika, roditelji toliko teže akademskom uspjehu djeteta da dijete postaje prenatrpano dnevnim rasporedom,

i uskraćno za slobodnu igru (Honore, 2009; Bilić, 2016; Jurčević Lozančić, 2016). Vezano uz podršku roditeljima iz okoline, važnu ulogu imaju poslodavci i njihova očekivanja koja su često prevelika i povezana s produljenjem radnoga vremena, gdje je usklađivanje obiteljskih i poslovnih obveza kod roditelja s djecom često otežano (Molinuevo, 2013; Pećnik i Starc, 2010). Pri tome bi nove tehnologije trebale pomoći u ravnoteži obiteljskoga i poslovnoga te voditi do smanjenja radnoga vremena, što u praksi često nije slučaj (Obradović i Čudina-Obradović, 2000). Radno mjesto često ometa roditeljstvo, iako su dobiveni i obrnuti nalazi što je objašnjeno negativnim roditeljstvom (Sočo i Keresteš, 2011).

Sve te novine ukazuju na to kako se s razlogom govori o roditeljskoj kompetentnosti. Kompetentni roditelji imaju puno znanja o dječjem razvoju, o važnosti poticajnoga okruženja za dječji razvoj, ali i o dječjim pravima i obvezama pri čemu se dobro osjećaju u svojoj ulozi, istovremeno ostvarujući i djetetovu i vlastitu dobrobit (Brajša-Žganec, Brkljačić, Franc, Merkaš, Radačić, Sučić i Šikić Mićanović, 2015; Delale, 2011; Ljubetić, 2012; Petani i Kristić, 2012; Reić Ercegovac i Penezić, 2012). Kompetentan roditelj provodi puno slobodnoga vremena s obitelji, uključuje se u dječju igru, zanimaju ga djetetove aktivnosti i interesi te tako pridonosi svim aspektima djetetova razvoja, uključujući prevenciju problema u ponašanju (Berc i BlažekaKokorić, 2013). Takav roditelj ima i višu razinu metaemocija, tj. svjesniji je vlastitih emocija, djetetovih emocija te je bolji u njihovome upravljanju što ga čini primjerenijim modelom emocionalnoga izražavanja (Brajša-Žganec, 2014). Šire gledano, doživljaj roditeljstva općenito može se promatrati kroz roditeljske stavove i uvjerenja o djeci i roditeljstvu, o zadovoljstvu roditeljstvom, doživljajem (ne)ravnoteže između roditeljske i drugih životnih uloga, kroz roditeljske metaemocije, ali i kroz roditeljski stres i roditeljsku samoefikasnost te roditeljski internalni i eksternalni lokus kontrole (Keresteš i Brković, 2014). Pri tome se roditeljski internalni lokus kontrole odnosi na roditeljska vjerovanja da svojim postupcima mogu pozitivno utjecati na razvojne ishode djeteta, a roditeljski eksternalni lokus kontrole odnosi se na njihova vjerovanja da imaju malo utjecaja na razvojne ishode djeteta, dok se pod roditeljskom samoefikasnošću najčešće misli o roditeljskim vjerovanjima o vlastitoj sposobnosti organiziranja i izvršavanja zadataka povezanih s roditeljskom ulogom (Keresteš, Brković i Kuterovac Jagodić, 2011). Roditelji koji se osjećaju kompetentnijima u roditeljskoj ulozi, bolji su roditelji jer primjenjuju adekvatnije roditeljske postupke u odnosu na roditelje koji se procjenjuju manje kompetentnima. Kompetentni roditelji kontinuirano rade na sebi i uključeni su u cjeloživotno učenje (Ljubetić, 2012) za što su im kontinuirano potrebni razni oblici podrške iz okoline (Belsky, 1984; Daly, Bray, Bruckauf, Byrne; Margaria, Pećnik i Samms-Vaughan, 2015; Dobrotić i Laklija, 2012; Leutar i Oršulić, 2015; Pećnik i sur., 2013; Reić Ercegovac i Penezić, 2012; Starc i sur., 2014; Stričević, 2011; Taylor, Conger, Robins i Widaman, 2015). Nerijetko roditelji ne mogu udovoljiti svim zahtjevima svoje roditeljske uloge, pomoć iz neposredne okoline nije im dovoljna te traže različite vrste pomoći za kompetentno roditeljstvo i u široj zajednici (Dolan, Pinkerton i Canavan, 2006; Pećnik i Raboteg-Šarić, 2005; Pećnik i sur., 2013).

Važnost socijalne podrške iz okoline opisana je u teorijama Bronfenbrennera (1979) i Belskyja (1984) kao kontrast na teorije koje nisu pridavale dovoljno važnosti okolinskim čimbenicima na dječji razvoj (Berk, 2007; Chaskin, 2006; Eret, 2012; Jurčević Lozančić, 2016; Miljević-Ričički, 2015). Dok Belsky (1984) kao jednu od glavnih odrednica roditeljskoga funkcioniranja smatra podršku iz okoline, Bronfenbrenner (1979) opisuje neposredne i udaljenije sustave u djetetovom razvoju koji utječu na psihosocijalnu prilagodbu djeteta te pružaju roditeljima različite oblike socijalne podrške. Socijalna podrška najšire se definira kroz pružanje emocionalne, informacijske i instrumentalne podrške (Cohen, 2004). Socijalna podrška može se i definirati kao jačanje osjećaja vlastite vrijednosti i/ili primanje i davanje emocionalne pomoći u svladavanju stresa (Pećnik i Raboteg-Šarić, 2005), a kao složen i višedimenzionalan konstrukt mjeri se na različite načine, gdje se vrlo često traže procjene podrške koju pojedinci dobivaju iz okoline (Barrera, 1986). Prema Zimetu, Dahlemu, Zimetu i Farley (1988) tri su tipa percipirane socijalne podrške - podrška obitelji, prijatelja i značajnih drugih.

Cilj je istraživanja ispitati povezanost doživljaja roditeljske kompetentnosti sa socijalnom podrškom bliskih osoba s obzirom na spol i stupanj obrazovanja roditelja. U skladu s ciljem željela se istražiti povezanost doživljaja roditeljske kompetentnosti¹ (roditeljska samoefikasnost, unutarnji i vanjski lokus kontrole) i socijalne podrške (ukupno, obitelj, prijatelji i značajni drugi), ispitati spolne razlike roditelja u primanju socijalne podrške i doživljaju roditeljske kompetentnosti te utvrditi razlike u doživljaju roditeljske kompetentnosti s obzirom na stupanj obrazovanja roditelja. Polazilo se od pretpostavki da veći doživljaj roditeljske kompetentnosti imaju roditelji s percipiranom višom socijalnom podrškom (Dolan i sur., 2006; Reić Ercegovac, 2011; Sunko, 2008; Štironja Borić, Roščić, Sedmak, Sepčević i Keresteš., 2011; Taylor i sur., 2015), da se majke doživljaju kompetentnijim roditeljem te primaju više socijalne podrške (Delale, 2011; Hudson, Elek i Fleck, 2001; Keresteš i sur. 2011; Pećnik i Raboteg-Šarić, 2005; Pećnik i sur., 2013) te da akademski obrazovani roditelji doživljavaju veću roditeljsku kompetentnost (Berk, 2007; Čudina-Obradović i Obradović, 2006; Hoff, Laursen i Tardif, 2002).

Metoda

Uzorak ispitanika

Uzorak obuhvaća roditelje djece rane i predškolske dobi iz tri dječja vrtića s područja Varaždinske županije. Radi se o prigodnom uzorku, a sudjelovala su 194 roditelja, od čega je 148 njih (76,3 %) ženskoga, a 46 (23,7 %) muškoga spola. Prosječna dob majki iznosi 34,12 godina, dok je prosječna dob očeva 36,75 godina. Za djecu je prosječna dob 4,44 godine, s rasponom od prve do sedme godine.

U radnome je odnosu 86,1 % roditelja, 12,4 % je nezaposleno, 1 % umirovljen, dok 0,5 % njih nije odgovorilo. 58,8 % roditelja ima srednju stručnu spremu, 29,9 %

¹ U preostalim dijelovima rada pod pojmom doživljaja roditeljske kompetentnosti referira se na njegova tri aspekta: roditeljska samoefikasnost, roditeljski unutarnji i vanjski lokus kontrole

visoku, 9,8 % višu, a osnovnu školu ima 1,5 % roditelja. 87,1 % njih je u braku, 8,2 % u kohabitaciji, 2,6 % je razvedeno, 1 % je ostao udovcem/udovicom, a 1,1 % nije dalo odgovor.

Instrumenti

U istraživanju je korištena *Skala roditeljske kompetentnosti* (Keresteš, Brković i Kuterovac-Jagodić, 2011) i *Multidimenzionalna skala percipirane socijalne podrške* (Zimet, Dahlem, Zimet i Farley, 1988; Brajša-Žganec, Kaliterna Lipovčan i Hanzec, 2018).

Radi prikupljanja podataka o osnovnim sociodemografskim obilježjima roditelja, ispitanici su ispunjavali upitnik o sociodemografskim podacima koji je, između ostaloga, sadržavao pitanja o spolu, stupnju obrazovanja, radnom i bračnom statusu te su roditelji upisivali svoju dob i dob djeteta koje pohađa skupinu za koju je održan roditeljski sastanak.

Skala roditeljske kompetentnosti standardizirani je instrument koji su osmislile Keresteš i sur. (2011) za samoprocjenu roditelja. Njome se mjeri roditeljska kompetentnost kroz tri podskale koje prezentiraju roditeljsku samoefikasnost (5 čestica), roditeljski unutarnji (3 čestice) i vanjski lokus kontrole (4 čestice). Skala sveukupno ima 12 čestica. Procjene slaganja s tvrdnjom vrše se u rasponu od 1 do 4, pri čemu je 1 *u potpunosti se ne slažem*, a 4 *u potpunosti se slažem* (Keresteš i sur., 2011). Prosječne vrijednosti za svaku podskalu u ovom istraživanju izračunate su u jedinicama skale. Dobiveni Cronbachov α koeficijenti u ovom istraživanju iznose 0,72 za roditeljsku samoefikasnost, 0,68 za roditeljski unutarnji te 0,72 za roditeljski vanjski lokus kontrole.

Multidimenzionalna skala percipirane socijalne podrške psihometrijski je pouzdan instrument koji su konstruirali Zimet i sur. (1988). Riječ je o skali subjektivne procjene socijalne podrške iz tri izvora - prijatelji, obitelj i značajni drugi. Skala je već primijenjena kod nas i pokazalo se da ima dobre metrijske karakteristike (Brajša-Žganec i sur, 2018). Ukupan rezultat na skali odnosi se na ukupnu socijalnu podršku iz okoline, a svaka od tri podskale odnosi se na podršku obitelji, prijatelja ili značajnih drugih. Skala se sastoji od 12 čestica, pri čemu po četiri čestice tvore svaku podskalu. Slaganje s tvrdnjama označava se na Likertovoj skali od 1 do 7, tj. od 1 *uopće se ne slažem* prema 7 *u potpunosti se slažem* (Zimet i sur., 1988). Prosječne vrijednosti za svaku podskalu u ovom radu izračunate su u jedinicama skale. U ovom istraživanju za cjelokupnu skalu Cronbachov α iznosi 0,93, za prijatelje 0,91, za obitelj 0,90, a za značajne druge 0,87.

Metode prikupljanja i obrade podataka

Podatci su prikupljeni na roditeljskim sastancima u razdoblju od ožujka do svibnja 2018. u sklopu diplomskoga rada (Fotez, 2018). Za provedbu istraživanja dobiveno je dopuštenje ravnatelja dječjih vrtića. Upitnike su roditeljima u zatvorenim omotnicama dijelili matični odgojitelji skupine djeteta. Roditelji su na početku upitnika bili upoznati s ciljem istraživanja i pravom na anonimnost i dobrovoljnost sudjelovanja, a dodatno su im usmeno sve objasnili i odgojitelji. Ispunjavanje je prosječno trajalo desetak minuta. Obrada podataka vršila se statističkim programom SPSS, verzija

22.0. Provedeni su Kolmogorov-Smirnov test i Shapiro-Wilkov test radi utvrđivanja normalnosti distribucije te se provela analiza pouzdanosti. Korišteni su Spearmanov koeficijent korelacije te Mann Whitney U-test. S obzirom na mali broj sudionika niže ($N = 3$) i više stručne spreme ($N = 19$), radi veće pouzdanosti ispitanici su grupirani u dvije skupine, pri čemu su roditelji niže i srednje stručne spreme predstavljali jednu, a roditelji više i visoke drugu grupu, što se odrazilo na odabir metoda obrade podataka.

Rezultati Kolmogorov-Smirnov testa ($N = 194, p = 0,00$) pokazuju kako se podatci značajno razlikuju od normalne distribucije te su korišteni neparametrijski testovi za statističku obradu podataka. Isto je potvrdio Shapiro-Wilkov test ($p = 0,00$).

Rezultati

U prikazu rezultata krenut će se od deskriptivnih pokazatelja roditeljske kompetentnosti, samoeфикаsnosti te unutarnjega i vanjskoga lokusa kontrole te percipirane socijalne podrške i to ukupne, podrške obitelji, prijatelja i značajnih drugih. Prikazat će se i povezanosti roditeljske samoeфикаsnosti, vanjskoga i unutarnjega lokusa kontrole te ukupne percipirane socijalne podrške, kao i podrške obitelji, prijatelja i značajnih drugih. Nakon toga, testirat će se razlike između majki i očeva u doživljaju roditeljske kompetentnosti i ukupne percipirane socijalne podrške te razlike u doživljaju roditeljske kompetentnosti prema stupnju obrazovanja.

U Tablici 1 prikazani su deskriptivni pokazatelji roditeljske kompetentnosti i percipirane socijalne podrške. Roditelji u doživljaju roditeljske kompetentnosti najvišom procjenjuju samoeфикаsnost ($M = 4,18$), dok su značajne ostale procijenili kao izvor najveće socijalne podrške ($M = 6,24$) uz procjenu visoke ukupne socijalne podrške ($M = 6,10$).

Tablica 1.

Tablica 2.

Prema rezultatima u Tablici 2 postoji statistički značajna povezanost između podrške obitelji, prijatelja, značajnih drugih i roditeljske samoeфикаsnosti na razini značajnosti od 0,01, jednako kao što i postoji u odnosu ukupne socijalne podrške i roditeljske samoeфикаsnosti s istom razinom značajnosti. Radi se o pozitivnoj, slaboj povezanosti varijabli, tj. s roditeljskom samoeфикаsnošću najviše korelira podrška obitelji ($\rho = 0,33$), zatim podrška značajnih drugih ($\rho = 0,26$), dok je posljednja podrška prijatelja ($\rho = 0,25$). Povezanost ukupne socijalne podrške i roditeljske samoeфикаsnosti iznosi 0,32, što je također govori o slaboj povezanosti. Na ostalim varijablama nisu pronađene statistički značajne povezanosti.

Tablica 3.

Iz Tablice 3 vidi se kako ne postoji statistički značajna razlika između majki i očeva u doživljaju roditeljske kompetentnosti (roditeljske samoeфикаsnosti, roditeljskoga internalnog i eksternalnog lokusa kontrole). Također, ne postoji statistički značajna razlika ($p = 0,89$) između majki i očeva u percepciji ukupne socijalne podrške (Tablica 4).

Tablica 4.

Tablica 5.

Utvrđena je statistički značajna razlika ($p = 0,00$) između roditelja niže/srednje stručne sprema ($M = 107,68$) i akademski obrazovanih ($M = 82,03$) u doživljaju roditeljske samoeфикаsnosti, tj. roditelji nižega i srednjega stupnja obrazovanja percipiraju se samoeфикаsnijim u roditeljskoj ulozi (Tablica 5). Utvrđena je i statistički značajna razlika ($p = 0,02$) u području vanjskoga lokusa kontrole, pa roditelji niže i srednje stručne sprema imaju veći eksternalni lokus kontrole ($M = 105,20$) nego visoko obrazovani roditelji ($M = 85,80$).

Rasprava

U ovom istraživanju cilj je bio ispitati povezanost doživljaja roditeljske kompetentnosti (roditeljske samoeфикаsnosti, unutarnjeg i vanjskog lokusa kontrole) i socijalne podrške (ukupno, obitelj, prijatelji i značajni drugi), ispitati spolne razlike roditelja u primanju socijalne podrške i doživljaju roditeljske kompetentnosti te utvrditi razlike u doživljaju roditeljske kompetentnosti s obzirom na stupanj obrazovanja roditelja. Utvrđene su slabe pozitivne povezanosti između podrške obitelji, značajnih drugih, prijatelja te ukupne socijalne podrške i roditeljske samoeфикаsnosti. Što roditelji percipiraju više socijalne podrške, kako ukupne tako i iz tri različita izvora, doživljavaju višom svoju roditeljsku samoeфикаsnost. Također, roditelji koji sebe doživljavaju kompetentnijima, odnosno samoeфикаsnijima procjenjuju da primaju i više podrške iz svoje okoline. Dobiveni rezultati u skladu su s rezultatima istraživanja Reić Ercegovac (2011) prema kojima porastom percepcije socijalne podrške raste doživljaj roditeljske kompetentnosti. Podrška obitelji, prijatelja i značajnih drugih, razgovor s bližnjima i njihova spremnost pomoći ako to roditeljima zatreba povećava doživljaj roditeljske samoeфикаsnosti. U istraživanju Raboteg-Šarić i Pećnik (2006) podrška prijatelja pokazala se važnom za smanjenje depresivnosti roditelja te za bolji i kvalitetniji angažman u odgoju djeteta. Roditelji koji primaju socijalnu podršku imaju mogućnost biti u češćim interakcijama sa svojom djecom, pa mogu i bolje sagledati suodnos s djetetom, što roditeljima omogućuje da bolje dožive svoju roditeljsku ulogu i poboljšaju roditeljsko djelovanje, a time i doživljaj roditeljstva, ako pak su roditelji usamljeni i nemaju podršku iz okoline, to je otežano.

Nisu utvrđene statistički značajne razlike između procjena majki i očeva u aspektima roditeljske kompetentnosti, odnosno, majke i očevi doživljavaju se podjednako kompetentnim. Izgleda da su očevi danas sve više uključeni u odgoj djece te da se smanjuju razlike između roditelja u angažmanu oko djece. To je u skladu s istraživanjima nekih drugih autora (Reić Ercegovac, 2011; Reić Ercegovac i Penezić, 2012), dok većina istraživanja ipak upućuje kako se majke osjećaju kompetentnijim roditeljem (Hudson i sur., 2001; Keresteš i sur., 2011; Pećnik i sur., 2013). Čini se kako suvremeni očevi otkrivaju čari roditeljstva, svjesni kako su, unatoč tome što ne rađaju, jednako

važni i predisponirani za odgoj djeteta kao i majka. Moguće objašnjenje podjednake kompetentnosti u našem uzorku je u tome što su podatci prikupljeni na roditeljskim sastancima na koje su se vjerojatno i odazvali angažiraniji očevi, time i s boljim mogućnostima za podjednak doživljaj kompetentnosti s majkama.

Nije pronađena statistički značajna razlika između majki i očeva u percepciji ukupne socijalne podrške, tj. i majke i očevi percipiraju je vrlo visokom, što se razlikuje od drugih istraživanja (Pećnik i Raboteg-Šarić, 2005; Pećnik i sur., 2013). Rezultati Pećnik i sur. (2013) pokazuju kako se majke češće imaju kome obratiti kada su u nekoj potrebi, dok Pećnik i Raboteg-Šarić (2005) pišu kako očevi imaju uži krug ljudi koji bi im pružili podršku. Štironja Borić i sur. (2011) navode kako očevi i majke s visokom socijalnom podrškom iskazuju poželjnija roditeljska ponašanja u interakciji s djetetom. Kako je u našem istraživanju sudjelovalo malo očeva, moguće je da su sudjelovali oni sa širom mrežom socijalne podrške. Osim toga, kako ispitanici našega uzorka percipiraju visoku socijalnu podršku, moguće je da je roditeljska samoeфикаsnost kod tih očeva i majki upravo zato podjednako visoka, no to bi se trebalo provjeriti u nekim budućim istraživanjima.

Kod utvrđivanja razlika u doživljaju roditeljske kompetentnosti prema stupnju obrazovanja, dobivena je statistički značajna razlika između kategorija nižega i višega obrazovanja roditelja u doživljaju roditeljske samoeфикаsnosti te vanjskoga lokusa kontrole. Neočekivano, roditelji niže/srednje stručne spreme doživljaju se samoeфикаsnijim nego visokoobrazovni. Moguće je da akademski obrazovani roditelji više promišljaju roditeljsko djelovanje, raspolažu s više znanja, stoga su i kritičniji prema kvaliteti roditeljstva. Što više znaju, to više analiziraju i pronalaze prostore za napredak. Keresteš i sur. (2011) na uzorku roditelja adolescenata također dobivaju rezultate u kojima obrazovanje majke doživljaju niži internalni i eksternalni lokus kontrole te nižu samoeфикаsnost, što se navodi kao niži doživljaj roditeljske kompetentnosti. Prema Pećnik i sur. (2013), visok doživljaj roditeljske samoeфикаsnosti ne mora biti odraz boljeg roditeljstva, već može biti stanje roditeljskoga poimanja onoga kvalitetnog jer visokoobrazovani roditelji pružaju bolje razvojne stimulacije djetetu (Čudina-Obradović i Obradović, 2006; Hoff, Laursen, i Tardif, 2002). Roditelji koji su skloniji razmišljati i preispitivati se o svojim postupcima samim su time često i manje uvjereni u ispravnost vlastitoga ponašanja, što ih onda može dovesti do osjećaja manje kompetentnosti (Reić Ercegovac, 2011). S druge strane, niže obrazovani roditelji više vjeruju da imaju malo utjecaja na razvojne ishode djeteta, pa sebe doživljavaju manje kompetentnima.

Postoje izvjesna ograničenja ovoga istraživanja. Korišten je prigodni uzorak u kojem je znatno manje ispitanika muškoga nego ženskoga spola, stoga rezultati mogu biti odraz slučajnosti. S obzirom na vrstu uzorka, nije moguće izvršiti generalizaciju podataka. Za daljnja je istraživanja potrebno povećati broj ispitanika, izjednačiti ih po spolu i koristiti probabilistički tip uzorka.

Uz sve to, korelacije ne nude uvid u uzročno-posljedične veze, pa bi trebalo provesti longitudinalno istraživanje u kojem bi se pratila skupina roditelje i djece kako bi se

moglo bolje razumjeti povezanost doživljaja roditeljske kompetentnosti i podrške u odgoju djece rane i predškolske dobi. U budućim istraživanjima također je potrebno različitim mjerama ispitati i emocionalnu i ponašajnu komponentu doživljaja roditeljske kompetentnosti, uz kognitivnu komponentu koju smo ispitivali u ovom istraživanju, kao i različite oblike konkretne pomoći i podrške roditeljima iz njihove okoline.

Zaključak

U ovome istraživanju majke i očevi doživljavaju se podjednako kompetentnim roditeljima s percipiranom visokom socijalnom podrškom. Uz to, akademski obrazovani roditelji nisu se procijenili kompetentnijim roditeljima, što pokazuje kako nije lako postići roditeljsku kompetentnost jer su to vrlo složeni procesi. Roditeljska kompetentnost u ovom istraživanju, tj. roditeljska samoefikasnost povezana je s podrškom iz okoline. U savjetodavnom radu s roditeljima važno je prepoznati roditelje s niskom samoefikasnosti i ukupnom roditeljskom kompetentnosti kao i one koji procjenjuju malo podrške iz svoje okoline te ih uputiti u odrednice roditeljske kompetentnosti, u vjerovanja o vlastitoj sposobnosti organiziranja i izvršavanja zadataka povezanih s roditeljskom ulogom te vjerovanja da svojim postupcima mogu pozitivno utjecati na razvojne ishode djeteta. Također, potrebno je djelovati u smjeru smanjenja roditeljskih vjerovanja da imaju malo utjecaja na razvojne ishode djeteta što je češće kod niže obrazovanih roditelja. Roditelje je potrebno uputiti da traže pomoć i podršku kada im je to potrebno i to od važnih drugih iz svoje okoline kao i da traže formalne vidove pomoći kada je to potrebno. Odgovornost je društva podržati roditelje u ostvarenju kvalitetnijega roditeljstva jer da bi bilo dobro djeci, mora biti dobro i roditeljima.